మమకారం

జోగయ్యమామ కర్రపోటు వేసుకుంటూవచ్చి కాలవ కట్ట మీద వున్న నేరేడు చెట్టునీడను నుంచున్నాడు. సూర్యుని కిరణాలను చెయ్యి అడ్డం పెట్టుకుని తన పొలాన్ని ఒకసారి చూసుకున్నాడు. తన చేల గట్ల మీద నున్న తుమ్మచెట్లన్నీ అతనికి గుర్తే. అవికూడా తనతో పుట్టి తనతోపాటు పెరుగుతూ వస్తున్నాయి. అందులో తన హయాంలో అవసరంగా నాగలి దుంపలకు కావలసివచ్చి రెండు తుమ్మచెట్లను మాత్రం నరికించాడు. అవి వుండే స్థలం యిప్పటికీ అతనికి బోసిగా కనిపిస్తూనే వుంటుంది. ఆ స్థలాన్ని చూచినప్పుడల్లా చేతికెదిగొచ్చిన యిద్దరు కొడుకులు తన్ను విడిచి వెళ్ళినట్లు బాధపడతూ వుంటాడు.

జోగయ్యమామ నిట్టూర్పు విడుస్తూ తలకుచుట్టుకున్న గుడ్డపరచి, నేరేడు చెట్టుకింద కూర్చున్నాడు. అతనికి ముగ్గురు కొడుకులు. పెద్దతను నరసయ్య. పొలం పని చూసుకుంటున్నాడు. రెండో అతను దొరయ్య. బట్టల దుకాణంపెట్టి సొంతంగా నాలుగురాళ్ళు సంపాదిస్తున్నాడు. ఆఖరి కొడుకు వెంకటసుబ్బయ్య. ఇంగ్లీషు చదువు చదువుతున్నాడు. వీళ్ళు కాక అతనికిద్దరు కూతుళ్ళు. అతని పిల్లలందరికీ అతనంటే యిష్టమే. అతనికీ వాళ్ళంటే ప్రేమే కాని, అవసరమైతే వాళ్ళను చూడకుండా ఉండగలడు గాని, తన పొలాన్ని మాత్రం చూడకుండా ఒక్కపూటుకూడా వుండలేడు. పిల్లలంతా పొలంమీద పాటుపడాలని వుంటుందతనికి, పొలాన్ని వృద్ధి చెయ్యటానికే వాళ్ళు పుట్టింది. అందుకనే బట్టలదుకాణం పెట్టిన కొడుకు మీద మనసులో కొంచెం కోపం. "వాడూ మంచివాడే. పెళ్ళాం మాటవిని చెడిపోయాడు" అని చెబుతాడు.

జోగయ్యమామ కిప్పుడు పందెకరాలు వుంది. ఆస్తంతా ఎక్కువ

భాగం తాను రెక్కలమీద సంపాదించినదే. అందుకని మిగిలిన బాంధవ్యాలన్నీ ఆస్తిముందు స్వల్పంగా కనిపిస్తయి అతనికి.

పొలాన్ని ప్రాణప్రదంగా కాపాడతాడు. పొలం బాగా పండటానికి ఏపనైనా చేస్తే అనేకసార్లు తన ప్రాణాలను లెక్కచెయ్యకుండా అవతల వాళ్ళు వేయించిన అడ్డకట్టలను తీయించి, తన చేనుకి నీళ్ళు పెట్టుకున్నాడు జోగయ్య. ఎవళ్ళొస్తారో రండి అని దుడ్డుకర్ర బట్టుకొని చేను గట్టుమీద నుంచుంటే వూరు వూరంతా హడలెత్తిపోయేది. బాగా నెర్రెగొట్టిన తన చేను నీటిని గుటాగుటా తాగుతుంటే పసివానికి స్తన్యానిస్తూ పరవశత్వంతో కూర్చునే తల్లిలా నుంచునేవాడు. కొడుకులు పెరిగొచ్చిన తర్వాత "మేం వుండగా నీ కెందుకీ తాపత్రయం. కృష్ణా, రామా అనుకుంటూ కాలం గడుపు కోక" అంటున్నారు. వాళ్ళకేం తెలుసు పసిగాయిలు! ఈ తాపత్రయంవల్ల తనెంత సుఖపడుతున్నదీ వాళ్ళకు అదేం అనుభవం కాదు

నెలరోజుల క్రితం జోగయ్యమామ భార్యకు జబ్బుచేసి ప్రాణం మీదకు వచ్చింది. అప్పటికి పదిరోజులనుంచీ ఆమె ముక్కుతూ మూలుగుతూ వుండేగాని, జోగయ్యమామ అట్టే పట్టించుకోలేదు. ఆ విషయం ఇంట్లోవాళ్ళు ఎవళ్ళు కదిలించినా, "రోగాలు మనుష్యులకు రాక మానులకు వస్తాయా?" అంటూ వెళ్ళేవాడు. దమ్ముచేసే రోజులవి అతనికి తీరేదికాదు ఏదైనా జబ్బు అంత తొందరగా ముసుకొస్తుందనుకోలేదు. అతను "నువ్వింట్లోవుండు అమ్మని కనిపెట్టుకొని; నేను చేను తడిపించి వస్తాను" అనిపెద్దకొడుకన్నాదేగాని జోగయ్య మామ యింటిదగ్గరవుండిలేకపోయాడు. అసలే నీటికి ఎద్దడిగా వుంది. ఎవరుఅడ్డంవేస్తారో తనపెద్దకొడుకు బుద్ధిమంతుడే కాని పొట్టి అర్భకుడు అవలివాళ్ళు నోరుచేసుకుంటే వెనక్కుతగ్గుతాడు తీరా పొలం తడవకపోతే, తరువాత యేమనుకునేం లాభం? అందుకని వూళ్ళో వైద్యుడిచేత భార్యకు నాలుగు మాత్రలు యిప్పించి, కాసిని నీళ్ళు తాగించి "కళ్ళుమూసుకుపడుకో, కునుకు పడుతుంది" అని చెప్పి పొలంబయలుదేరాడు. వూరి చివర చింతచెట్టు దగ్గరికి వచ్చేసరికి కొడుకు

పంపిన మనిషి ఎదురుగుండా వచ్చాడు. "అవతలవాళ్ళు కర్రలూ, బల్లాలూ పుచ్చుకొని సిద్ధంగా వున్నారు. నరసయ్యకి కాలూ, చెయ్యీ ఆట్టంలేదు" అని చెప్పాడు.

జోగయ్యమామ గబ గబా పొలానికేసి నడిచాడు. కాలవకు వేసిన అడ్డు తెంచి నీళ్ళని తన చేలోకి మలిపాడు. అవతలివాళ్ళు కర్రలూ, బల్లాలూ పట్టుకొని చూస్తూ వున్నారేగాని ఏమీ అనలేకపోయారు తన చేలోకి నడుస్తున్న నీటి గలగల వింటూ సర్వం మరచి నుంచున్నాడు చేను గట్టు మీద జోగయ్యమామ.

"అమ్మ కెట్లావుంది?"- అడిగాడు నరసయ్య.

"ఉంది" అన్నాడు జోగయ్యమామ.

"తగ్గిందా?" అడిగాడు నరసయ్య.

"తగ్గ కేంజేస్తుంది?" అన్నాడు జోగయ్యమామ.

"ఇక మనంవెళ్దాం" అన్నాడు నరసయ్య. ఈ మాటకు జోగయ్య మామ ఉలిక్కిపడ్డాడు "చేనంతా తడవకముందే విడిచి వెళ్ళడమే!" అన్నాడు జోగయ్యమామ.

"ఇంటిలో యెవరూ లేరు మంచికైనా, చెడుకైనా" అన్నాడు నరసయ్య ఆదుర్దాగా. "నువ్వు వెళ్లు. నే నిక్కడవుంటా" అన్నాడు జోగయ్య. నరసయ్యకు తెలుసు-తనతండ్రి పని మధ్యలో విడిచిరాడని. ఇష్టంలేకపోయినా, ఏమీ అనలేక తన తండ్రిని చేనుగట్టుమీద విడిచిపెట్టి యింటికి వెళ్ళాడు నరసయ్య.

కాకులు కూస్తూంటే కబురు వచ్చింది.—జోగయ్యమామను తక్షణం రమ్మని అతనికి తెలుసు—తనకూ, తన భార్యకూ ఋణాను బంధం తీరిపోతూ వుందని. కాని చేను యింకా వాక కొన తడవాల్సివుంది. చూస్తూ చూస్తూ పని మధ్యన వెళ్ళలేకపోయాడు.

నీళ్ళు నెమ్మదిగా పారుతూ నెర్రెల్ని బొరియల్ని నింపుతూ ఆ కొసని తడిపింది. అప్పుడు జోగయ్యమామ గబగబా యింటికి బయలు దేరాడు భార్యని చూద్దామని.

అతను వెళ్ళేటప్పటికి ఆమె అవసానదశలో వుంది. ఆ అవస్థలో కూడా ఆమె ఇంటిసంగతులే మాట్లాడుతూ వుంది. "మూడోవాడికి మడి వెయ్యమంటే నామాటవిన్నారుకాదు" అని భర్తని నిష్ఠూరాలాడింది. రెండో కోడలు చెనమాట వినటంలేదని అక్కసువెళ్ళబోసుకుంది. "ఎలుకలుపురుగుల్ని కొట్టిపోస్తున్నాయ్. కాస్త మట్టి రాయించమంటే రాయించకపోతిరి" అన్నది "ఇట్లలకి బాగా గంజి పెట్టడంలే"దని చాకలివానిమీద కేకలు వేసింది. తనే మజ్జిగ చెయ్యాలని కవ్వంకోసం లేవబోయింది. "పెద్దకోడలికి వెన్న తియ్యటమే చేతకాదు. సగానికి సగం మజ్జిగలోనే విడిచిపెడుతుంది" అని చెప్పింది. తాను గుటుక్కుమన్న తర్వాత యీ కాపరం ఏమవుతుందో అని వేదనపడ్డది.

"ఆ మాటలన్నీ ఇప్పుడెందుకు? ఒక్కక్షణం నిశ్చలంగా వుండు" అన్నాడు జోగయ్యమామ.

కాని ఆమెనోటికి మూతపడలేదు. ఆఖరి నిమిషంవరకూ మాట్లాడు తూనేవుంది. అందరికీ ఏదో ఒకటిచెబుతూనేవుంది. పనులు పురమాయిస్తూ వుంది. చివరికి 'అబ్బో అబ్బో' అంటూ బాధపడుతూ జోగయ్యమామ చెయ్యి గట్టిగా పట్టుకుంది అతని చెయ్యి పట్టుకునే యీలోకాన్ని విడిచింది.

*　　　*　　　*

సరీగా ఇప్పటికి నెల, ఆమె ఈ లోకాన్ని విడిచి. భార్య జబ్బులెక్క చెయ్యకుండా, ప్రాణాలను లెక్కచెయ్యకుండా అంత కష్టపడి నీరు పెట్టిన చేను మూసతిరిగింది. కూలివాళ్ళు కలుపు తీస్తున్నారు, హుషారుగా పాడు తున్నారు ఆడవాళ్ళూ మొగవాళ్ళూ కలిసి.

జోగయ్యమామ అట్లాగే నేరేడు చెట్టునానుకుని కూర్చున్నాడు. అతని

మనస్సు యిదివరకంత స్థిరంగా వుండటంలేదు. తన భార్య చనిపోయే ఒప్పుడు పడిన తాపత్రయం అతనుమరచి పోలేకపోతున్నాడు. ఆమెకు తెలుసు తను పోతున్నానని. కాని ఒక్కనిద్రపోయి లేచే దానికిమల్లే మాట్లాడింది. పోయేదానికి తన కెందుకివన్నీ? ఒకళ్ళకుమాత్రం ఎందుకు? అంతా పోయే వాళ్ళే, అయితే యిక కావలసిందెవరికి? పొలంలోనుంచిపాట వినిపించింది.

ఒక్కసారి కన్ను తెరచి తన పొలం అంతా పారజూశాడు జోగయ్యమామ. ఆ మధ్య తన మనమడు తనతో పొలం వచ్చాడు. "తాతయ్యా, మన పొలం ఏది?" అని అడిగాడు. "నీకు కనబడుతున్నదంతామందేరా" అన్నాడు. వంద ఎకరాల ఏక కంద్రిక. తన మనమడికి అవతలగట్టు కనబడకుండా సముద్రంలావున్న పొలంచూపిస్తూ 'ఇదంతా మందేరా' అన్నప్పుడు అతని మనస్సు ఆనందంతో నిండింది. మొట్ట మొదట తానీ వూరు ఎడ్లబేరానికి వచ్చాడు. తా నెవరికయితే ఎడ్లని అమ్మాడో, ఆ ఆసామికే ఇల్లరికపుటల్లుడయాడు. తన నడవడిక చూచి, తన వ్యవహార జ్ఞానం చూచి ఆ ఆసామీ మోజుపడి కూతుర్ని తనకిచ్చి చేసి యింటిలో పెట్టుకున్నాడు. ఆనాటినుంచీ వళ్ళు దాచుకోకుండా తాను పనిచేశాడు. తను అడుగుపెట్టినప్పుడు తన మామకి అయిదెకరాలు వుండేది. తన చెమటతో తడిపి, పండించి పదిసంవత్సరాలు తిరగొచ్చేటప్పటికి ఆ అయిదెకరాలకి మరొక అయిదెకరాలు జతచేశాడు. తన మామకి తనమీద గురి ఏర్పడ్డది ఆయన పోతూ పోతూ "నిన్ను దగ్గిరికి తీసినందుకు నా పరువు నిల్పావు" అన్నాడు. తను పడిన కష్టమంతా ఆ ఒక్కమాటతోనే తీరిపోయింది. తన మామచనిపోయినప్పటికి పదెకరాలు చేశాడు. కాపివృద్ధిచేస్తున్నప్పుడో తనకు కలిగిన ఆనందం యిప్పుడు కల్గటంలేదు రోజూ పొలం రావడం, పొలాన్నంతా ఒక్కసారి చూచుకోవడం, పాలేళ్ళనుగదమాయించడం-ఇంత వరకే మిగిలింది. అంటే ఆ ఆనందంపోయి అలవాటే మిగిలింది.

జోగయ్యమామ నేరేడుచెట్టుకానుకొని అట్టాగేకూర్చున్నాడు. పొద్దునెత్తిమీదకొచ్చింది. నేరేడుచెట్టు ఆకుల్లోంచి ఎండ జోగయ్యమామ

ముఖంమీద పడ్డది. ఆ వేడికి ఆయన నెమ్మదిగా కన్ను తెరచి చూశాడు. పొలంలో కూలీలులేరు. సర్దుకొని గబుక్కున లేవబోయాడు. కదిలాడు. ఎదురుగా చెట్లకుకట్టిన మూటలు విప్పుకొని కూలీలు బువ్వతినటంచూశాడు. కొంతమంది అన్నంముద్దలు మింగుతున్నారు కొందరు తలగుడ్డలు విప్పుకొని పడుకున్నారు

'లేవండ్రా' అని కేకలేశాడు జోగయ్యమామ. "ఇంతవయస్సులో దొరకెంత యావ" అని నవ్వుకున్నారంతా. "ఇప్పుడేగా దొరా, కూటి కొచ్చింది" అన్నాడొకడు కేరింతలు కొడుతూ. ఒక్కొక్కళ్ళు మళ్ళీ చేలోకి దిగారు.

జోగయ్యమామ ఒక్కసారి పూరివైపు చూశాడు. మధ్యాహ్నం పూట ఆ నేరేడుచెట్టుకింద అన్నం తినటం జోగయ్యమామకు అలవాటు. ఇప్పటికీ ఆయన మనుమరాలు రోజూ అన్నం తెచ్చిపడుతుంది. దూరంగా అన్నం గిన్నె నెత్తిమీదపెట్టుకొని మనుమరాలు రావటం చూశాడు మబ్బు బాగా వేసింది. వర్షం కురుస్తుందేమో తాను తడిస్తే ఫరవాలేదు కాని, తన మనుమరాలు తడుస్తుందేమో! వర్షం ఎక్కువైతే పనసచెట్టుక్రింద గుడిశ లోకి వెళ్ళాలి. ఎప్పటి గుడిశ? ఎండకు ఎండుతూ, వానకు తడుస్తూఅట్లాగే నిలబడివుంది.

"తాతా అన్నం తెచ్చా"అని మనుమరాలు గిన్నె కిందపెట్టి గిన్నెకు కట్టిన గుడ్డ విప్పింది. ఒకపక్క గోంగూర పచ్చడి నల్లగా నిగనిగ లాడు తూంది? ఒకపక్క ఆవకాయ పచ్చడి ఎర్రగా నెత్తురుముద్దలా వుంది. ఆ రెంటి మధ్య తెల్లటి అన్నం.

"నువ్వు తింటూవుండు తాతయ్యా నేను చేలోకి వెళ్ళి వస్తా" అంటూ రివ్వున పరుగెత్తింది మనుమరాలు. జోగయ్య మామ నెమ్మదిగా లేచాడు. బట్టలు దులుపుకొని తలకుచుట్టుకొని క్రాపోటు వేసుకుంటూ గట్టు దిగాడు. కాలవలో నీళ్ళు దోసెడు తీసుకొని నోట్లో పోసుకొని పుక్కిలి వూశాడు. నెమ్మదిగా మళ్ళీ నేరేడు చెట్టు దగ్గర కొచ్చి కూర్చు

న్నాడు. కర్ర పక్కన పెట్టుకొని అన్నం గిన్నె ముందుకు లాక్కున్నాడు. ఒక లొట్ట వేశాడు. ధ్వని కలగలేదు. అలవాటు ప్రకారం ఆవకాయపచ్చడి నాలిక్కి రాసుకొని, అలవాటు ప్రకారం లొట్టవేశాననుకున్నాడు బాగుందనుకొని.

*　　　*　　　*

చేలో కూలీవాళ్ళు కలుపు తీస్తున్నారు. జోగయ్య మూమ మనుమరాలు కాసేపు గట్టుమీద నుంచుని చూసింది. కూలివాళ్ళు 'చిన్న దొరసాని వొచ్చిం'దని పరియాసకాలాడారు. పరికిణీ కాళ్ళకు తగలకుండా చేత్తో పట్టుకొని చేను గట్టుమీదుగా తాత దగ్గరకు పరిగెత్తడం మొదలు పెట్టింది. దారిలో తండ్రి కనిపించాడు.

"జరీపరికిణీ వేసుకొచ్చావేం అమ్మా, చేలోకి? బురద కాదూ?" అని అడిగాడు.

"తాత వేసుకు రమ్మన్నాడు. నాన్నా! యీ పరికిణీ కట్టుకొస్తే చూడాలన్నాడు" అన్నది.

"చూశాడా?"

"మరచిపోయాడు"

"తాత అన్నం తిన్నాడా అమ్మా?"

"పెట్టొచ్చాను."

"ఎక్కడున్నాడు?"

"అదేం, ఆ నేరేడు చెట్టుకిందే"

ఇద్దరూ నేరేడుచెట్టు దగ్గరకు బయలుదేరారు. ఆకాశం మబ్బేసింది. వర్షమొస్తుందేమో అనుకున్నాడు నర్సయ్య. అరవయిఏళ్ళు నిండినా తండ్రి పొలం రావటం నర్సయ్యకి యిష్టంలేదు. పొలానికి అన్నం తెప్పించుకోవటం అసలు యిష్టంలేదు. అతను ఊళ్లో పంచాయితీబోర్డు

ప్రసిడెంటు. కొంచెం పరువుగా బ్రతకాలంటాడు. కాని ఏం లాభం? తండ్రి తన మాట వినడు. చేను గట్టుమీద అన్నంతింటే పరువుపోతుందా అంటాడు.

ఎక్కడో వురిమింది. మెరుపుకూడాను. చిటపట చినుకులు. చిట్టి నాలుక సాచి చినుకులు రుచి చూస్తోంది. నడుస్తూ గబగబా సర్వయ్య నేరేడు చెట్టు దగ్గరకు నడిచాడు. చెట్టు నానుకుని కూర్చొని వున్నాడు తండ్రి.

చేతి కర్ర, తలపాగా ఒకపక్కన పడివున్నాయి. కళ్ళు మూసుకొని ఏమిటి ఆలోచిస్తున్నాడు? అవసరం వున్నా లేకపోయినా ఆలోచించడం తప్పదు. గుప్పిడి ముక్కుకి ఆనించుకొని ఏదో వాసన చూస్తున్నాడు గుప్పెటలో ఏముంది? పువ్వా? కాదు. పొగాకా. కాదు. మన్ను....మట్టి మన్ను!—నేరేడిచెట్టు క్రింద రేగడి మన్ను.

“అయ్యా, అయ్యా” అని పిలిచాడు కొడుకు—మళ్ళా పిలిచాడు.

‘అబ్బాయ్’-నీరసంగా తండ్రిమాట. గుప్పిడి సడలి చెయ్యి క్రిందికి వాలిపోయింది. మన్ను ధారగా పడింది. మట్టి మట్టితో కలిసింది.

“అయ్యా! అయ్యా”

అయ్య మరి పలకలేదు.